

FORUM

Links in de schoolstrijd

Op 11 maart 1992 promoveerde de historicus Jef Tyssens aan de Vrije Universiteit Brussel op het proefschrift "Strijdpunt of pasmunt? Levensbeschouwelijk links en de schoolkwestie, 1918-1940". Met deze studie werd een totaal nieuw onderzoeksveld aangesneden: tot dusver was de historiografie betreffende de schoolkwestie tussen beide wereldoorlogen immers quasi onbestaand. Nochtans blijkt uit dit proefschrift dat deze periode van essentieel belang was voor de verdere ontwikkeling van dit essentiële spanningsveld van de Belgische politieke geschiedenis. Het einde van de homogene katholieke rege-ring en het begin van het coalitiestelsel noodzaakten immers een nieuwe benadering van de schoolpolitiek, welke de coalitiepartners voor 1914 nog tot scherpe confrontaties had gedreven. Na een uitbreiding van de betoelag-ing van het vrij onderwijs met de wet van 13 oktober 1919, werd gepoogd een schoolpolitieke pacificatie te bereiken door een globaal status quo, welke een ingrijpende besluitvorming moest blokkeren.

Dat de socialistische en liberale partijelites de nieuwe subsidies goedkeurden en zich vervolgens bij het "schoolpolitieke" status quo aansloten, vormde op zich een belangrijke toegeving aan de katholieke partij. Niet alleen werd het subsidiestelsel hierdoor definitief geconsolideerd, tevens bestendigde dit de vooroorlogse katholieke wetgeving, welke de expansie van de officiële school op diverse vlakken afremde of soms quasi onmogelijk maakte. De onderwijsdossiers weken telkenmale voor de sociaal-economische belangen, die beide partijen dreef naar toenadering tot de dichtst bij die belangen aanleunende standen van de katholieke partij. Het traditionele antiklerikalisme van de beide partijen werd daartoe ingrijpend afgezwakt. In tegenstelling tot het katholicisme, dat over de sociaal-economische tegenstellingen heen de cohesie van een confessionele zuil kon bewerkstelligen, vormde het vrijzinnig motief dus geen interfererende kracht voor zuil- of blokvorming. Het element vrijzinnigheid bleek evenmin een afdoend bindmiddel te zijn voor een regeringscoalitie. Ongetwijfeld bestonden er niet te onderschatten weerstanden tegen de levensbeschouwelijke matiging van de pragmatische partij-elites. De antiklerikale tendensen van beide partijen, gesteund door de diverse vrijzinnige organisaties, streefden naar een herstel van de oude vijandigheid tegen de subsidiëring van het katholieke

onderwijs. Hoewel zij meermaals in meerdere of mindere mate een stempel wisten te drukken op hun respectievelijke partijlijn, kregen zij fundamenteel echter geen vat meer op de schoolpolitieke ontwikkelingen. Een uitzondering op deze algemene regel was de wezenlijke inpakt welke uitging van de in Vlaanderen snelgroeiende vrijzinnige beweging der Vrienden van het Officiële Onderwijs. In tegenstelling tot de traditionele, hoofdzakelijk Franstalige structuren zoals de Ligue de l'Enseignement, legden deze Vlaamse militanten niet zozeer de nadruk op het inerte subsidiedossier, maar wel

op de meer concrete problematiek van de spreiding en de infrastrukturele kwaliteit van het officieel onderwijs. Dit konstruktieve eisenpakket kreeg zowel in de antiklerikale als in de meer gematigde segmenten van de socialistische en liberale partij een toenemend gehoor. Hierdoor kon een steeds moeilijker vol te houden status quo verlaten worden ten voordele van een dynamischer onderwijsbeleid dat aan alle partijen wat te bieden had. Met het vasthouden van een uitsluitend op de subsidiëring gericht perspectief - genoegdoening aan de linkzijdige impliceerde een vermindering van de bewuste betoelaging - was dat natuurlijk onmogelijk geweest.

Deze herschikking kreeg haar meest belangwekkend beslag in de besluitvorming van 1937, waarbij zowel de financiële stroom naar het vrij onderwijs als de expansiemogelijkheden van de officiële school werden vergroot. Met deze deal rond de wetten Missiaen, Marck en Vanderpoorten werd voor een eerste maal een schoolpolitiek ruilproces moderne stijl doorgevoerd, dat werd gekenmerkt door typische technieken van de pacificatie-democratie, die in de literatuur, vooral dan de politologische, meestal pas na de Tweede Wereldoorlog worden gesitueerd. Zowel inhoudelijk als instrumenteel werd hier vooruitgelopen op het schoolpakt van 1958. Er is daarom nood aan een nieuwe, empirisch beter gefundeerde inschatting van de naoorlogse

ontwikkelingen, die tot dat schoolpakt hebben geleid.

Het belangrijkste deel van dit proefschrift behandelt de actoren van de linkzijdige en gaat dus ook dieper in op de levensbeschouwelijke profilering van de socialistische arbeidersbeweging. Er wordt daarbij uitgebreid ingegaan op de rol van de Erfurtdoctrine in de toenadering tot de christen-democratie, op de weerstanden daartegen binnen de socialistische onderwijsvakbond en de Waalse en Brusselse BWP-federaties, de rol van Syndicale Commissie en van andere zuilcomponenten, de radicalisering van de partij naar 1931 toe, de nieuwe tendens tot matiging onder invloed van Hendrik de Man en het planisme en tenslotte de verwarde situatie aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog. In niet onaanzienlijke mate werd hiervoor gesteund op het archiefmateriaal dat het AMSAB aan de onderzoeker ter beschikking kon stellen. Naast de oudere collecties, zoals federale archieven en dergelijke, werd natuurlijk vooral dankbaar gebruik gemaakt van de verslagboeken van Bureau en Algemene Raad van de BWP. Deze belangwekkende stukken lieten meermaals toe een aantal machtsverhoudingen en subtiele mechanismen van besluitvorming aan te duiden.

De studie van Jeffrey Tyssens zal in de loop van 1993 in aangepaste vorm worden gepubliceerd door V.U.B.-Press. (ingezonden door J. Tyssens)